

bereikt worden door verdere energiebesparing, vermindering van het autoverkeer en het voeren van een structuurbeleid en een sociaal beleid in de landbouw waarbij de optie van vermindering van de veestapel wordt gezien. Hoe effectueer je het een en ander? In een tussentijdse evaluatie heeft de CRMH onlangs geconstateerd, dat noch het in het in de notitie in het vooruitzicht gestelde beleid, noch de aangekondigde tussentijdse aanvullende maatregelen in overeenstemming zijn met de ernst van de situatie. Wat is de mening van de minister over deze constatering?

De problematiek is uitermate groot. De vermindering van de NOx-emissie door het verkeer, aldus de raad, kan alleen maar tot stand komen door het verminderen van het autoverkeer en het verder ontwikkelen van alternatieve vervoersmogelijkheden. Dat is nu juist de moeilijkheid. Volgens de vierde nota zal het aantal potentiële autobezitters sterk groeien van 6,5 miljoen in 1985 tot 9,5 miljoen in 2010. Ga daar maar eens aan staan! Selectief autogebruik zal het antwoord moeten zijn op deze ontwikkeling. Dat zal echter alleen goed tot stand komen als het openbaar vervoer zich sterker en beter ontwikkelt. Er zal een uitbreiding van het railnet moeten komen, er zullen betere parkeermogelijkheden bij de stations moeten komen, enz.

Wat zit in deze plannen vaak weinig schot! Wij pleiten al jaren voor een doortrekken van de Zuiderzeespoorweg naar het noorden. Iedere keer weer wordt dit naar de verre toekomst verschoven. Er is geen geld voor. Maar de kosten van de verzuring van ons milieu worden jaarlijks op 800 mln. geraamd. Ook een snelle railverbinding, juist voor het goederenvervoer, van de Randstad naar het Ruhrgebied kan het autovervoer sterk doen verminderen. Wij zullen dan wel nu de tracés met spoed moeten vaststellen. Wij versterken daarmee tegelijk onze distributiefunctie.

Met grote inventiviteit zullen wij de alternatieve vervoersmogelijkheden moeten ontwerpen en uitvoeren. Dit zal grote overheidsinvesteringen vergen. Wij moeten de komende jaren dan ook maar weinig over koopkrachtverbetering praten en veel over noodzakelijke inspanningen om de vervuiling van lucht, water en grond krachtadig aan te pakken.

Die inspanning zal er ook moeten zijn op het terrein van de landbouw. De verzuring van ons milieu door de omvangrijke ammoniakuitstoot van onze grote veestapel is aanzienlijk. Wij mogen daar de boeren niet de schuld van geven. Het is mede aan ons landbouwbeleid te danken dat deze ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Wij kunnen ons dan ook geheel vinden in het voorstel van de CRMH om op korte termijn een sectorstructuurstudie voor de veehouderij op te stellen. Is de regering hiertoe bereid? In dit verband verdient het aanbeveling dat de overheid het voor de boeren aantrekkelijker maakt om tot bosbouw over te gaan. Heeft de regering hiervoor een realistisch plan? Een uitbreiding van productie- en recreatiebos kan ons land goed gebruiken. Met veel instemming hebben we vernomen dat de regering de oprichting van mestfabrieken ondersteunt en subsidieert. Ook op dit front kunnen we niet actief genoeg zijn.

Mijnheer de Voorzitter! We stappen over naar de volkshuisvesting. Daarover nog een paar opmerkingen. In de eerste plaats iets over de financiering van de sociale woningbouw. Door andere afgevaardigden is dit punt ook aan de orde gesteld. Gesteld is dat de regering de financiering van de woningwetwoningen voor een deel in handen van de woningbouwcorporaties heeft gelegd. Deze corporaties moeten nu zelf de kapitaalmarkt op. Maar is het waar dat de realisatie stagneert op grond van het feit dat de beleggers de zekerheid willen hebben van een rijksgarantie? Het zou een slechte zaak zijn als om deze reden het beoogde aantal woningwetwoningen niet zou worden gehaald.

Vervolgens iets over het al vaker gelanceerde idee om woningwetwoningen te verkopen. Zelf hebben wij dat plan in deze Kamer enige jaren geleden ook al ter sprake gebracht. De woningbouwverenigingen zijn daar over het algemeen niet voor. Zij vrezen een verbrokkeling van hun woningbezit en ze zijn er verder bang voor dat woningen met de laagste huren aan hun voorraad worden onttrokken. Nu is het, ook naar onze mening, niet gewenst om een eventuele verkoop verbrokkeld te laten plaatsvinden. Als tot verkoop van woningen besloten wordt, lijkt het ons gewenst om dit in aaneengesloten blokken te doen en dan aan hen die er, qua inkomen, voor in

aanmerking komen. Geconstateerd moet worden dat vooral de woningen die in de jaren vijftig en zestig zijn gebouwd veelal bewoond worden door bewoners met een inkomen dat niet in een rechte verhouding staat tot de vrij lage huur. Als er van deze bewoners zijn die hun woning in eigendom willen verwerven, dan zouden de woningcorporaties over middelen gaan beschikken om in oudere wijken een extra impuls te geven voor het renoveren van het oudere woningbestand. We denken dat met deze strategie de volkshuisvesting in haar totaliteit er zeker niet slechter van wordt. Een voorwaarde is dan wel dat de opbrengst van de verkochte woningwetwoningen aangewend wordt in dezelfde sector en ter verbetering van de oudere bestanden. Graag zou ik hierover de visie van de staatssecretaris vernemen.

Mijnheer de Voorzitter! De vergrijzing van onze bevolking zal een omvangrijke aanpassing vragen van ons bestaande woningbestand. Het is een gezonde ontwikkeling om de mensen zo lang mogelijk in hun woning en in hun vertrouwde omgeving te laten wonen. Vooral galerijflats lenen zich hiervoor. Indien deze flats worden voorzien van een lift en verder enige aanpassingen in de woningen worden aangebracht, is het voor de ouder wordende mens mogelijk om langer in de vertrouwde omgeving te blijven wonen. Er zijn op dit punt al goede voorbeelden van realisatie.

Wij willen ons betoog afronden met een enkele opmerking over een terugkeer tot normalere marktverhoudingen. Wij zijn van mening dat het buiten de sociale woningbouw tijd wordt om de objectsubsidies op korte termijn af te bouwen. Er zijn voorbeelden te over waaruit blijkt dat woningen in de vrije sector gebouwd, niet veel duurder zijn dan gesubsidieerde woningen. We moeten van die subsidie af. Laten we het geld dat daardoor vrijkomt, maar gaan inzetten om de vernieuwing van onze oude wijken des te krachtadiger aan te pakken. Kan de staatssecretaris het met deze visie eens zijn?

Met belangstelling zien wij de antwoorden van de bewindslieden volgende week tegemoet.

□

Mevrouw **Houben-Sipman** (CDA):
Mijnheer de Voorzitter! Een zeer

belangrijk beleidsveld waar rijk en gemeente meer dan gewone aandacht voor hebben, is dat van de volkshuisvesting. Geen wonder, want het wonen behoort tot de groep elementaire levensbehoeften. De memorie van toelichting op de begroting 1988 van Volkshuisvesting en de vele vragen en antwoorden geven een beeld van het huidige beleid. Een kleurig beeld, wat de hoeveelheid en diversiteit van de facetten van dat beleid betreft. Het is een enorm complex stelsel van subsidies en bestuurlijke maatregelen. Ik pretendeer niet de weg hierin te kennen, die volgens mij alleen zij weten te bewandelen die dagelijks en zeer intensief hiermee werken. Onze dank aan hen die ons toch een duidelijk inzicht via de memorie van toelichting gaven op de beleidslijnen voor de korte termijn en de te nemen maatregelen om aan de bezuinigingsopdracht te voldoen, alhoewel wij daar vragen bij hebben. De lijnen naar een wat verdere toekomst liggen in de veelvuldig genoemde en herhaaldelijk naar verwezen nota Volkshuisvesting in de jaren negentig. Geen vraag te moeilijk, het antwoord komt met de nota. Ook wij zullen, als de gelegenheid zich voordoet, onze visie kenbaar maken.

Mijnheer de Voorzitter! Bij de schriftelijke voorbereiding van dit beleidsdebat, bij het voorlopig verslag, heeft de CDA-fractie reeds waardering geuit voor de artikelswijze toelichting van de begroting. Ik wil dat mondeling nog eens onderstrepen. Wij hebben niettemin een vraag gesteld over de toelichting op de ombuigingen op de begroting van VROM, juist omdat die niet toereikend is. Wij achten het gegeven antwoord niet toereikend en ook niet op zijn plaats. Als wij vragen waar het in de miljoenennota vermelde bedrag van ruim f 650 mln. kan worden gevonden in de memorie van toelichting, dan kan de bewindsman volstaan met te antwoorden: nergens. Het tweede deel van het antwoord op vraag 2 was daarbij al voldoende. Dat luidt immers: "In de memorie van toelichting zal, in geval er sprake is van ombuigingen, in het vervolg weer een samenvattend overzicht van de ombuigingen worden opgenomen". Onze dank. De bewindsman verwijst in zijn antwoord op vraag 1 echter, net als wij in onze vraag naar de miljoenennota, naar blz. 171 en volgende. De daar gegeven toelichting spreekt echter

over de resterende ombuigingstaakstelling uit hoofde van het regeerakkoord, terwijl — daar zit het verschil — onze vraag betrekking had op de extra ombuigingen, waartoe is besloten in het kader van de miljoenennota 1988.

De bewindsman verwijst vervolgens naar de memorie van toelichting. Daar staan enkele zinsneden over de ombuigingsmaatregelen die juist opvallen, doordat er geen bedrag wordt genoemd. Dat kan dus zelfs geen begin van een antwoord opleveren, mijnheer de Voorzitter. Voor ons blijft het echter onduidelijk hoe bij voorbeeld het bedrag van f 654,6 mln. in 1988 precies is opgebouwd en waarom dat bedrag geweldig oploopt in 1990. Eén van de ombuigingen betreft dan de beëindiging van het premiekoop-B-programma, een beëindiging die is aangekondigd bij de begroting 1987. Wederom vragen wij ons dan af, of het nu gaat om een ombuiging in verband met de extra taakstelling binnen de miljoenennota 1988. Om de zaak thans niet te compliceren, willen wij de bewindsman vragen, een notitie te sturen, eventueel na het beleidsdebat, met een gespecificeerd overzicht per jaar van de ombuigingstaakstelling en de ingezette ombuigingsinstrumenten over de periode 1982-1988, met een verwijzing naar de vindplaatsen in aanvullende budgettaire nota's. Dat is voor de duidelijkheid, mijnheer de Voorzitter. Over duidelijkheid gesproken, voor 7500 woningen zal vanaf 1 januari 1989 geen rijkscontractgarantie meer beschikbaar zijn. Hierdoor vindt een verschuiving van de verantwoordelijkheden plaats en worden de beslissingsbevoegdheden dichterbij gebracht. Zijn het niet deze elementen die ook efficiënter werken mogelijk maken en daardoor besparingen opleveren? In het antwoord op onze vraag over de macro-economische effecten van deze maatregel deelt de betrokken bewindsman onze mening niet. Waarom eigenlijk niet? Is onze redenering onjuist?

En het volgende klinkt grappig. De minister van Financiën zorgt voor een financiële meevaller voor sociale verhuurders en de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer zorgt voor het gebruik ervan. Door de instelling van het Centraal Fonds — en een aantal woordvoerders voor mij hebben er al over gesproken — kan

aan een van de doelstellingen van het huidige beleid, namelijk grote aandacht voor de woningverbetering, uitvoering worden gegeven. Ook de door ons belangrijk gevonden spreiding van de verantwoordelijkheids- en solidariteitsgedachte is hierbij aan de orde. Maar wij zien nu dat gemeenten zich gaan samenbinden in een platform, als koepel of als tegenhanger van alle toegelaten instellingen die van het fonds gebruik kunnen maken.

Er zijn ook gemeentelijke woningbedrijven die er niet zo gunstig voorstaan in financieel of in bedrijfs-economisch opzicht. Ook zij hebben te maken met de verbetering van de naoorlogse woningvoorraad en met de stadsvernieuwingproblematiek. Er is op de begroting geen ruimte voor deze bedrijven. Kan de staatssecretaris ons antwoord geven op de vraag hoe hij het voortbestaan van de gemeentelijke woningbedrijven veilig denkt te stellen als zij niet worden toegelaten tot het fonds? Denkt hij daarbij aan koude sanering of aan privatisering? Wij hebben begrepen dat er een discussie wordt gevoerd over de gemeentelijke woningbedrijven. Het privatiseren van het gemeentelijk woningbezit is geen nieuw fenomeen. Het is echter wel nieuw dat de gemeente hiertoe zelf niet overgaat op grond van diverse argumenten en na een grondige afweging en dat de gedachte eraan zich indirect ontwikkelt via een maatregel van de rijksoverheid. Wellicht kan de staatssecretaris hier nader op ingaan.

Mijn fractie heeft iets verkeerd ingeschat en dat kwam tot uitdrukking in onze vraag over de individualisering van het wonen. Het zelfstandig wonen is toegenomen en daarmee ook het woningtekort. Een zelfstandige inkomstenbron is bij het op zichzelf gaan wonen wel — zo lezen wij — een voorwaarde. Echter, de door ons veronderstelde invloed van diverse persoonsgerichte subsidies speelt hierbij maar een geringe rol. De hoogte van het inkomen is wel van belang voor de keuze van de soort woning. Het proces met betrekking tot de individualisering van het wonen is in Nederland, zo antwoordt de staatssecretaris, nog niet zover gevorderd als in andere Westerse landen. Hij noemt als voorbeeld Zweden en Denemarken. Kan de staatssecretaris, gebruik makend van ontwikkelingen in dit

kader in deze landen, voor ons een toekomstbeeld schetsen?

Het woningtekort en het realiseren van het vastgestelde woningbouwprogramma hangen ten nauwste met elkaar samen. Een van de ombuigingsmaatregelen is, dat de woningbouwcorporaties voor de uitvoering van hun programma's geld moeten lenen op de kapitaalmarkt. Velen voor mij hebben dit onderwerp ook aangesneden. Het Rijk trekt zich in financieel opzicht terug. Uit de NRC van afgelopen vrijdag blijkt, dat de Nationale Woningraad de noodklok luidt. Voor 3500 woningen is de financiering nog niet rond. Het bouwprogramma komt in de knel, juist in de grote steden. Deelt de staatssecretaris de treurige zienswijze, dat het moeilijk is om voor 1 juli beleggers hiervoor te vinden? Wat zijn de feitelijke oorzaken hiervan? Wat moet er worden gedaan als het voor volgende jaren ook onmogelijk wordt en als dus de doelstelling van de staatssecretaris om het tekort terug te brengen niet kan worden gehaald? Of loopt het allemaal zo'n vaart niet en is het gewoon een kwestie van een afwachtende houding van de beleggers, dus een kwestie waarbij de kat uit de boom gekeken wordt?

Het terugdringen van het woningtekort zal een ieder toejuichen. De daling van het aantal te bouwen woningen, als gevolg van vermindering van de totale behoefte-aanwas, is er een reëel gevolg van. Echter, de hiermee gepaard gaande onzekerheid voor de werkgelegenheid in de bouwsector is zorgelijk. En het staat er zo nuchter: "Of na 1992 de werkgelegenheid in de bouwsector op het huidige peil gehandhaafd zal blijven, kan thans niet worden beoordeeld." Maar denk eens aan de geweldige wereld erachter, aan alle activiteiten die hiermee gemoeid zijn. Hier kan men toch de ogen niet voor sluiten. Op welke wijze wordt op deze problematiek door de overheid ingespeeld?

In de memorie van toelichting staat dat er een verschuiving plaatsvindt van kwantiteit naar kwaliteit, in de woningbouw, -nieuwbouw en -verbetering. Bij het algemene huisvestingsdoel om een optimale woonsituatie voor alle inwoners te bevorderen, zullen allereerst de woning en de woonomgeving van een aanvaardbare kwaliteit moeten zijn. Het is natuurlijk vanzelfsprekend dat dit niveau mede afhankelijk is van

het welvaartsniveau. Deelt de bewindsman deze benadering?

Ik kom vervolgens bij de aanpak van de kwaliteitsverbetering of kwaliteitsverhoging, als manier om enigszins de toekomstige werkgelegenheid in de woningbouw te stimuleren. De grote rol van de kwaliteit in de wereld van het bouwen zal ook de behoefte van de woningzoekenden beïnvloeden. Wij zijn steeds meer geïnteresseerd in gebouwen met een groeiende technische en economische levensduur. Hierbij spelen volgens ons drie zaken een grote rol, namelijk:

- hoe definieer je kwaliteit?
- wat is de invloed van de nieuwe technologieën, en
- hoe worden de mensen op de bouwplaats hierin geschoold?

Vanzelfsprekend grijpen hier verschillende beleidssectoren in elkaar. Het ontwikkelen van moderne methoden en technieken bij het bepalen van een meetbare kwaliteit, het gebruikmaken van de computer bij de voorbereiding en het feitelijk bouwen, het verder ontwikkelen van het gebruik van moderne materialen, etcetera. Dit moet niet onderschat worden, mijnheer de Voorzitter.

Voorzitter: De Rijk

Mevrouw **Houben-Sipman** (CDA): Informatie leverde mij op, dat vooral scholing en bijscholing in deze bedrijfstak zeer relevant worden geacht. In de vigerende CAO is onder artikel 35b opgenomen dat er mogelijkheden zijn om een opleidings- en scholingsplan voor werknemers van een bouwbedrijf gerealiseerd te krijgen. Voor de overheid is het van wezenlijke betekenis om hierin dan ook een bijdrage te kunnen leveren. De coördinerend minister is, naar ik begrepen heb, al volop bezig. Praten met de werkvloer: dat is volgens ons de beste manier om de geluiden en dus ook de knelpunten op te vangen. Wellicht is dit een onderdeel van een ambitieus plan om de bouwsector concreter en positiever de toekomst in te laten kijken. Wij horen hier graag meer over.

Dan wil ik nog iets zeggen over de huisvesting van ouderen. Al jarenlang is het beleid bij de huisvesting van ouderen om zolang mogelijk zelfstandig wonen te bevorderen. Maar realiseren wij ons wel, mijnheer de Voorzitter, dat wij nooit en te nimmer "zo lang mogelijk" nauwkeu-

rig kunnen vaststellen? Dat betekent dat er vele mogelijkheden zijn en er dus ook geen generaal beleid ontwikkeld kan worden. Er ligt een scala van huisvestingsproblemen, maar ook van oplossingen, voor ons op tafel. De situatie waarin de ouder wordende mens zich op dit moment bevindt, is dan ook bepalend voor de huisvestingskeuze. Vele zorgen komen hier samen, van gezondheidszorg tot geldzorg, van omgevingsproblemen tot eenzaamheidsproblemen. Is het nu juist, te stellen dat bezuinigingen ertoe geleid hebben dat voor een beleidslijn is gekozen om minder van de intramurale voorzieningen gebruik te laten maken door het langer zelfstandig wonen te stimuleren, of zijn zoals wij menen de emancipatie van de oudere, de lichamelijke condities en de zich snel ontwikkelende communicatiemogelijkheden de redenen? Het is opvallend en tegelijk indroevig dat de ouderen, als zij over hun woonwensen spreken, dit doen in termen die vanuit de kennis van bestaande voorzieningen komen. Men gaat als het ware bij de pakken neerzitten, het hoofd in de moede schoot leggen. Het is de noodzakelijke loop der dingen, van zelfstandig naar onzelfstandig wonen. Uit een enquête blijkt, dat onder de ouderen sterk leeft: Hoe kan ik zolang mogelijk wegblijven van die afhankelijke woonvorm? Deze negatieve wooncarrière moet ons inziens omgebogen worden en niet bij degenen die er dan op dit moment voorstaan, maar veel en veel eerder. Ouderen hebben op ons een voorsprong: hun wijsheid en hun ervaring. Laten we daar gebruik van maken. Naarmate men ouder en de actieradius kleiner wordt, is de woning en de woonomgeving, dus de leefwereld van de mensen die daar de hele dag verblijven, van belang. Ook het emotionele belang mag niet verwaarloosd worden. Vooral de ouderen in de grote steden, waar de ouderen van nu, veelal degenen waren die niet naar de randgemeenten zijn getrokken, maar gekozen hebben voor het wonen en werken in de stad of, vanwege hun lage inkomen, gedwongen waren er te blijven, hebben nu onze allergrootste aandacht nodig.

Verandering van woonomgeving, wonen in huizen die wat kwaliteit en toegankelijkheid betreft, niet de eerste prijs krijgen, zijn facetten waaraan we nu onze aandacht

moeten geven. Bij woningverbeteringsplannen moet deze categorie vanuit de diverse zorgdisciplines benaderd en behandeld worden. Is de staatssecretaris ook op volle kracht bezig om hieraan te werken? Leveren coördinatiemogelijkheden van verschillende hierbij betrokken departementen geen remmende werking op? Voorlichting en allerhande woonexperimenten voor ouderen stimuleren, aandacht voor de woonomgeving, met name de veiligheid in de ruimste zin van het woord, het bevorderen van de technische woonkwaliteit enzovoorts, zijn voor ons belangrijke zaken, die het leven van ouderen aangenamer maken.

Ik kom ten lange leste toe aan het vraagstuk van de huurharmonisatie. Mijnheer de Voorzitter! De huurharmonisatie blijft onze aandacht en onze zorg houden. Onze aandacht verplaatsen we naar de bespreking van — om het zo maar eens te noemen — de nota in verwachting. We spreken onze zorg nu uit. Het proberen om in de huurvoorraad een zo evenwichtig mogelijk huurpatroon te krijgen, steunen wij. Maar het moment waarop dat evenwicht bereikt wordt, is nog niet nabij. Waarom gaat dat zo traag?

De toegenomen organisatiegraad van huurders, de verdere beperking van de regelgeving, het minder grote woningtekort en het kunnen nemen van initiatieven en het grotere bereik van de regelgeving zullen de onderhandelingspositie van de huurders en de invloed op de huuraanpassingen versterken. Wordt dit facet ook in de te verschijnen nota meegenomen?

De Voorzitter: Ik geef het woord aan de heer Baarda. Ik nodig hem gaarne uit het spreekgestoelte te betreden voor het uitspreken van zijn maidenspeech.

□

De heer **Baarda** (CDA): Dank u wel, Mijnheer de Voorzitter! In het hoofdstuk Ruimtelijke ordening van de memorie van toelichting op de begroting 1988 van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer wordt reeds in hoofdlijnen de vierde nota over de ruimtelijke ordening aangekondigd.

Inmiddels is de vierde nota verschenen. Gaarne wil ik namens de

fractie van het CDA de regering complimenteren met deze nota. Het is een helder geschreven stuk, waarin de beleidslijnen duidelijk en onderbouwd zijn weergegeven. In vergelijking met vroegere nota's blijkt het toch mogelijk te zijn om met minder woorden de zaken op een rij te zetten en om aan te geven op welke wijze de regering in haar ruimtelijk beleid de belangrijkste maatschappelijke veranderingen tegemoet wil treden. In de vierde nota wordt de procedure doorlopen van de planologische kernbeslissing, waarop ook de heer Van der Jagt reeds wees. Dit betekent dus, dat de nota in haar definitieve vorm in deze Kamer nog aan de orde zal komen.

Toch wil ik, vooruitlopend op deze behandeling, namens de fractie van het CDA thans een aantal punten aan de orde stellen. De inspraak is gestart. De "inspraakofficer" doet zijn werk. Nederland is opnieuw discussieland. Het is een prima zaak, dat de andere overheden en de maatschappelijke organisaties zo volop aan de discussie deelnemen. Samen wordt de verantwoordelijkheid gedragen en in goed overleg dient te worden bepaald, hoe de ruimtelijke indeling van ons land in de toekomst het beste gestalte kan krijgen.

Maar welke verwachtingen worden er gewekt? Het betreft hier beleidsvoornemens die nog niet zijn vertaald in wetgeving. Duidelijk wordt in de nota gesteld, dat geen extra gelden beschikbaar zullen komen en voor zover de beleidsuitspraken aanleiding geven tot financiële consequenties voor de rijksoverheid, zullen deze dienen te worden opgevangen binnen de beschikbare financiële middelen. Ook op termijn geen hogere lasten. Bezien tegen de achtergrond van het financieringstekort, is dit een te begrijpen standpunt. Niettemin merkt mijn fractie op dat bouwen aan de toekomst extra financiële middelen kan vergen welke dan moeten worden vrijgemaakt door middel van een herschikking binnen het bestaande budget. Wat mag in dit verband worden verwacht van de publiek-private sector? Zijn hier mogelijkheden aanwezig voor bij voorbeeld de pensioenfondsen?

Met de vierde nota kijkt men naar Nederland in 2015. Dat duurt nog ruim 25 jaar. Natuurlijk, regeren is vooruitzien maar is de aangegeven periode niet te lang? Prognoses in vroegere ruimtelijke nota's bleken ook wel eens niet uit te komen, bij

voorbeeld ten aanzien van bevolkingsgroei en -ontwikkeling. Ook zal een beleid moeten worden gevoerd op kortere termijn en kan er worden gedacht aan fasering. In de vierde nota wordt bij voorbeeld gesteld dat naar verwachting in 2015 tweederde van alle huishoudens zal bestaan uit een- en tweepersoonshuishoudens. Moet dit nu al consequenties hebben voor het te voeren woningbouwbeleid? Hoe is te meten dat de individualisering zich zal doorzetten? Het wil mij voorkomen dat nu al in verschillende stedelijke gebieden het kleinere woningtype de overhand gaat krijgen. Daardoor kan een te eenzijdige bebouwing ontstaan. Wanneer de gestelde prognoses niet uitkomen, kan verpaupering een gevolg zijn. Willen de bewindslieden hierop eens nader ingaan?

In de memorie van toelichting en, nader uitgewerkt, in de vierde nota wordt een accent gelegd op de randstad en centraal Nederland. Daar klopt het economische hart van Nederland en dat dient te worden versterkt. De fractie van het CDA kan die stelling wel onderschrijven. De betekenis van de haven van Rotterdam en van de luchthaven Schiphol is voor de economische ontwikkeling van Nederland van groot belang, zeker voor ons land als distributie- en transportland. Nu steeds wordt gezegd en verwacht dat het economische centrum van Europa zich in zuidelijke richting zal verplaatsen, dient ook in het ruimtelijke beleid uitgangspunt te zijn het sterk houden en zo mogelijk versterken van de posities van Rotterdam en Schiphol, zeker ook met het oog op de open grenzen binnen West-Europa na 1992.

Zorg bestaat er over het bereikbaar houden van het randstedelijk gebied via de weg. Er zijn thans in Nederland 4,6 miljoen auto's. Naar verwachting zullen er in het jaar 2010 7 tot 8 miljoen auto's in ons land rondrijden. Ook daarop wees de heer Van der Jagt al. Daardoor dreigt het gevaar dat de doorgaande wegen die nu al vaak door files zijn verstopt, vooral in de randstad geheel zullen dichtslippen. Zonder ingrijpende maatregelen, zo laten berekeningen zien, zal het autoverkeer in de randstad in 1995 volledig vastzitten. Het is nog maar de vraag, of het bereikbaarheidsplan voor de randstad op tijd de noodzakelijke oplossingen zal bieden. Toch zal Nederland aansluiting moeten houden op de internationale ver-